

MUČENIŠTVO

Svjedočanstvo za istinu

Zastanimo najprije malo na samoj riječi mučeništvo. Što ona uistinu znači i s čim je povezana te kako danas gledamo na mučeništvo? Katekizam Katoličke Crkve naglašava mučeništvo kao "vrhunsko svjedočanstvo dano za istinu vjere" (KKC 2473). Kakvo je to svjedočanstvo spomenuto u prethodnoj rečenici?

Zavirili smo u Opći religijski leksikon i za riječ mučeništvo (μαρτύριον: svjedočanstvo) piše: *u kršćanstvu, svjedočenje vjere koju ispovijeda vjernik podnoseći tjelesnu muku i smrt radi vjere; martirij. U kršćanstvu se mučeništvo temelji na starozavjetnim (Eleazar, Makabejci) i novozavjetnim uzorima (Sveti Stjepan Prvomučenik). Pritom se zahtjeva svjesnost, dobrovoljnost i čistoća motiva. U Pracrkvi (I–III st.) mučeništvo je glavni oblik svjedočenja kršćanske vjere u doba progona, a mučenik glavni kršćanski uzor.¹ A za riječ mučenik (μάρτυς: svjedok). ovako piše u Općem religijskom leksikonu: *u kršćanstvu, osoba koja je dala život u svjedočenju za kršćansku vjeru; svjedok vjere. Dok grčki i preuzeti latinski naziv (martyr) upućuje na svjedočenje vjere, hrvatski naziv ističe vanjski znak (muka) tog svjedočanstva, što dijelom zamućuje smisao.²**

Sam naš Učitelj pred Pilatom izjavljuje da je došao na svijet da dade svjedočanstvo za istinu (Iv 18, 37). Tom nas je izjavom sve obvezao na svjedočenje za istinu i tog se svjedočanstva ne smijemo bojati, jer na drugom mjestu veli "Kad vas predadu, ne budite zabrinuti kako ili što ćete govoriti. Dat će vam se u onaj čas što ćete govoriti. Ta ne govorite to vi, nego Duh Oca vašega govori u vama" (Mt 10, 19-20). Ako malo pomnije pročitamo objašnjenja dana u Leksikonu izvlačimo za obadvije riječi zajednički naglasak, a to je svjesno i dobrovoljno svjedočanstvo i čist motiv.

Mnoštvo je mučenika kroz povijest dalo svjedočanstvo za istinu vjere. Danas kršćani ne podnose toliko mučeništvo krvlju, koliko u svjedočenju životom.

¹ A. Rebić, *Opći religijski leksikon*, Zagreb 2002, 608.

² Isto, 607.

Svjedočenje životom i smrću

«Primit ćete snagu Duha Svetoga, koji će sići na vas i biti ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje.»

(Dj 1, 8)

Mučeništvo treba biti blizu današnjem kršćaninu u postmodernom svijetu u kojem sve tradicijske vrednote gube na važnosti. Jedna, možemo je staviti na prvo mjesto gledamo li je kroz prizmu muke, smrti i uskrsnuća Gospodinova, od vrednota je mučeništvo. Današnji kršćanin je pozvan na mučeništvo, današnje svjedočenje jest istinsko mučeništvo, ono je izbor i odluka, Božji dar.

Svaki pogled na svijet vrijedi onoliko, koliko odgaja ljude, kažu velikani. Mi se oduševljavamo za one, koji su nešto veliko učinili za ljude. Mlado kršćanstvo je poklonilo svijetu junake, koji su iskreno ljubili Boga i čovjeka. Duh Sveti ih je učinio takvima, on je ostao u njihovim dušama. O njima stari kršćanski pisac piše: *«Sve su ljubili, a svatko ih je progonio, siromašni a mnoge su obogatili, dobro su činili, a kažnjavali su ih kao zlotvore.»* (Iz pisma Diogenetu).

U pracrkvi biti kršćanin nije bila nikakva privilegija ni prednost, nego stalna životna opasnost. U početku kršćanstvo je od pogana bilo promatrano kao nehumano. *«Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje...Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi koja se za vas proljeva.»* (Lk 22, 19-20) Zbog ovih riječi, koje i se i danas govore u misi, pogani su optuživali kršćane da jedu djecu, piju krv itd. Tertulijan piše: *«Ako se izlije Tibar, ako Nil nije nadolazio, ako je suša, zemljotres, ako je pustošila glad ili koja zarazna bolest, odmah su vikali: 'Pred lavove kršćane!'»* Ovakve optužbe i gruba mučenja koja graniče s ljudskim razumom, događala su se u prvim godinama mladog kršćanstva. Kasnije su mučenja postala i gora, ali optužbe su bile druge prirode, dok su i već nabrojene bile prisutne. Pogani su kršćane, u strahu pred njihovim sve većim brojem, počeli smatrati državnim neprijateljima i optuživati ih. Kršćani su imali jednog Boga i nisu odavali počast caru niti su žrtvovali bogovima carstva. Kod pogana car je također smatran božanstvom. Nadalje, kršćani nisu dolazili na razvratne zabave koje su pogani organizirali. Bludničenja koja su u to vrijeme bila dio poganskih svetkovina kršćani su ne samo izbjegavali, nego i, kao takva, žestoko osuđivali. Sve su to bili društveni događaji, a kršćani su od toga zazirali te su bili izdvojeni iz društva i sredine u kojoj su živjeli. Pomagali

su sirotinju te su zbog toga pogani mislili da su bogati pa je bilo dovoljno nekog prokazati kao kršćanina i već je bio osuđen, a još ako je imao imanja, sve bi mu bilo oduzeto.

Ovakvi progoni su počeli već u apostolsko vrijeme. Progoni su samo doprinijeli širenju kršćanstva, a apostoli su se zbog progona raspršili po cijelom Rimskom carstvu. Tako se kršćanstvo, već u prvom stoljeću proširilo po tada poznatom svijetu, do «njegove krajne granice». Prikazat ću dva primjera mučeništva iz vremena mlade Crkve, Sv. Ignacija Antiohijskog i Sv. Lovru đakona.

Ignacije je bio biskup grada Antiohije, trećeg po veličini u Rimskom carstvu. Po nekim predajama poznao je Sv. Petra, kao i druge apostole. Uхваćen je prilikom masovnog progona kršćana i osuđen na smrt. Doveden je u Rim i bačen u amfiteatar pred divlje zvijeri godine 107.

Na putu iz Atiohije u Rim, prolazio je kroz maloazijske luke pa se tako mogao susretati s kršćanskim zajednicama i hrabriti ih u teškim vremenima krvavih progona. Na putovanju je i pisao pisma i poslanice pa je tako u jednom pismu napisao vjernicima da ništa ne poduzimaju da ga oslobode jer kaže: *«Nikad više neću imati ovakvu priliku doći Bogu.»*

Za vrijeme Valerijanova progona kršćana, Sv. Lovro bio je glavni đakon kod pape Siksta II. Đakoni su se brinuli, uz redovitu službu kod Bogoslužja, o siromašnima, udovicama i siročadi. Svi izdaci, bilo novčani ili neki drugi, pokrivali su se iz milodara. Papa Siksto je na prijevaru uхваćen i odveden na stratište zajedno s još četiri đakona, a Lovro je ostao. To se dogodilo 258. godine. Kad se Lovro susreo s Papom kojeg su vodili pogubiti, uzviknuo je: *«Oče, kuda ideš bez sina? Veliki svećeniče kuda ideš bez svog đakona?»*

Kako je Lovro bio glavni đakon i držao riznicu, a mislilo se da, jer je pomagao sirotinju, je riznica puna novca, ubrzo su i njega uhvatili. Tražili su od njega da preda sve blago upravitelju. Lovro je zatražio tri dana da prikupi blago. Kako se mislilo da je blaga puno pa treba vremena da se prikupi, Lovro je dobio ta tri dana. Međutim, sve što je bilo u riznici podijelio je siromasima te njih doveo pred upravitelja i predao mu ih kao blago crkve, što oni i jesu. To je upravitelja razljutilo i dao ga je mučiti. Lovro je skončao u najvećim mukama pekući se na gradelama.

Ovo su samo dva primjera iz mora mučenika koji su dali svoje živote za slobodu kršćanstva. Kršćanstvo napokon dobiva tu slobodu 313. godine od cara Konstantina, dok su ga njegovi nasljednici odobrili kao jedinu vjeru u carstvu. Sa slobodom kršćanstvo je dobilo priliku nesmetano i mirno naviještati Evanđelje i širiti se, ali se u toj slobodi krila i opasnost koju jednom riječju možemo nazvati odgovornost.

Kršćansko mučeništvo danas

Vidjeli smo da u crkvenoj terminologiji riječ mučeništvo, mučenik podrazumijeva svjedočanstvo krvlju. Polaganje života, prolijevanje vlastite krvi za vjeru u Isusa Krista je najizvršnije svjedočanstvo.

«*Krv mučenika sjeme je novih kršćana*» kako je napisao Tertulijan, a obrnuto, tj. nedostatak mučenika bio bi loš znak za Crkvu. To bi značilo da Crkva gubi svoju svjedočku dimenziju, da je suobličena i stopljena sa svijetom. Međutim, prolijevanje krvi za vjeru više nije učestalo kao u prvim stoljećima Crkve. Sada se pitamo o konkretnom načinu kršćanskoga mučeništva danas, o svjedočenju kršćanina u današnjem svijetu.

Kada se govori o kršćanskom mučeništvu danas želi se uputiti na tri smjernice koje moramo uvijek imati pred sobom. To su: specifična mržnja i neprihvatanje kršćanske vjere u određenoj povijesnoj situaciji u ovom slučaju danas (postmoderna); teologija mučeništva potiče kršćane na specifično mučeništvo u današnjoj situaciji; i na kraju, naglašavajući dimenziju mučeništva u kršćanskoj vjeri želi se pokazati da današnje kršćansko svjedočanstvo može i treba biti mučeničko, odnosno spremno na muku i križ.³

Dakle, kršćanin u današnjem društvu može i mora biti mučenik, ali to mučeništvo treba prije svega biti, svjedočanstvo životom (ne krvno mučeništvo = bijelo mučeništvo). Takvo bijelo mučeništvo za Crkvu, za Isusa Krista nije i ne smije u očima vjernika biti ništa manje vrijedno i značajno od onog prolijevanjem krvi. Situacija Crkve u svijetu posebice u Aziji, Africi i Latinskoj Americi dovoljno govori o aktualnosti i potrebi takvog mučeništva.

³ Usp. Spe et labore, *Zbornik radova u čast mons. dr. sc. Marina Srakića biskupa đakovačkog i srijemskog*, uredio Vladimir Dugalić, Đakovo, 2003., str. 140.

Svjedočenje usred svijeta kulture

Biti svjedok u današnje vrijeme nije lako. Danas se stvarnost kršćanskog mučeništva bitno promijenila. Čovjek je zaštićen zakonom mnogo više nego prije. Stoga, kršćanina se danas ne želi više ubiti, već ga se stavlja pred izazove da bi ga se «ismijalo». Trebamo biti Bogu zahvalni što su progoni većinom prestali, ali trebamo također biti spremni na nove izazove. Prisjetimo se što su Kristu činili nakon što su ga uhvatili na Maslinskoj gori: «*A ljudi koji su Isusa čuvali udarajući ga poigravali se njime i zastirući mu lice, zapitkivali ga: 'Proreci tko te udario!' I mnogim se drugim pogrđama nabacivali na nj.*» (Lk 22, 63-65).⁴ Matej u svom Evanđelju također donosi, prije nego je Krist primio križ na sebe zanimljivu rečenicu: «*Pošto ga izrugate, svukoše mu plašt, obukoše mu njegove haljine pa ga odvedoše da ga razapnu.*» (Mt 27,31). Zatim Matej nadalje o mucu donosi: «*'Ako si Sin Božji siđi s križa!' Slično i glavari svećenički s pismoznancima i starješinama, rugajući se, govorahu: 'Druge je spasio, sebe ne može spasiti! Kralj je Izraelov! Neka sada siđe s križa pa ćemo povjerovati u nj! Uzdao se u Boga! Neka ga sada izbavi ako mu omilje! Ta govorio je: 'Sin sam Božji!'' Tako ga vrijeđahu i s njime raspeti razbojnici.*» (Mt 27, 41-44)

Vidimo da je mučeništvo ismijavanjem prisutno i u Kristovoj mucu, usko je povezano, a usuđujem se reći isprepleteno s krvnim mučeništvom.

Ne bih želio, naglašavajući današnje bijelo mučeništvo, zaboraviti i istisnuti iz pamćenja XX. stoljeće koje papa Ivan Pavao II. naziva «*veliko stoljeće kršćanskih mučenika, kako u Katoličkoj Crkvi, tako i u drugim kršćanskim crkvama i zajednicama*». XX. stoljeće bez obzira na nove prilike, napredak i pozitivne aspekte koje je pružilo, bilo je mračno stoljeće. Novost znanosti i tehnike ponekad je stavljena na uništenje čovjeka, pa čak i naroda. U određenim trenucima izgubio se osjećaj za ljubav, zaboravilo se na samog Boga. Razni «izmi» vladali su dvadesetim stoljećem. Npr. krajni cilj komunizma bio je iskorjenjivanje vjere, a po učenju Marksizma, dok ne bude posve iskorijenjena, vjera je privatna stvar

⁴ Matej (26, 57-68) i Marko (14, 53-65) spominju slična zlostavljanja (ismijavanje), ali za vrijeme dok je Isus bio pred Velikim vijećem.

svakog građanina, a Crkva mora biti rastavljena, ne samo od države, nego i od društva.⁵

Danas je bijelih mučenika mnogo. Oni su u svakodnevnom životu nastojali i nastoje živjeti vjeru usred svijeta kulture koji im nije sklon i koji nije na njihovoj strani. Čest je slučaj da takve progone, uhićuju, izlažu raznim političkim, vjerskim, rasnim i staleškim pritiscima i diskriminaciji. Ljudi koji to podnose kao svjedočanstvo za Krista imaju snažan karakter i veliko pouzdanje u volju Božju te srce puno ljubavi i praštanja. Bijeli mučenici nisu nikakvi nad-ljudi. Oni su žene i muškarci, ljudi poput nas, koji su slijedili i slijede putove ljubavi u svakodnevnom životu. Bili su ili jesu proganjani s posla, prijetilo im se, dovodilo na rub egzistencije, slalo ih se u psihijatrijske ustanove, tjeralo ih se u «geta», oduzimala im se sloboda, ali oni su uvijek bili i jesu «ludi u Kristu». Za svoju vjeru su progonjeni, a sve u ime neke druge vjere (ateizam).

Na kraju bih završio u shvaćanju mučenika pape Ivana Pavla II. koji kaže da mučenik «nije samo onaj koji je ubijen 'in odium fidei', već se taj pojam proširuje. Tako se mučenicima smatraju oni koji su sve do žrtve života 'vjerni čovjeku', oni koji su 'mučenici kršćanske ljubavi', oni koji su 'mučenici pravednosti', oni koji su 'mučenici istine' te oni koji su 'mučenici mira'. Mučenik je – kako je još 1983. napisao Karl Rahner – 'također onaj koji trpi u aktivnoj borbi za potvrdu svojih kršćanskih uvjerenja.'»⁶

fra Mijo Šabić

5 Glas Koncila, br. 5, 17. listopada 2004. prilog: *Mučeništvo*, str. 9.

6 Isto str. 13.